

Kalbos klausimai ir užduotys

Perskaitykite pasaką ir atlikite užduotis.

Rekomendacijos mokytojui

Modulio užduotims atlikti rekomenduojama skirti 5-6 pamokas. Kai kurias užduotis (mokytojo nuožūra) galima skirti atlikti namuose.

Vytautė Žilinskaitė

ŽYDRAS SKANĖSTAS

Nomas, trumpasparnis vabalėlis, sunkiai skynėsi kelią tarp pievos žolių, gėlių ir smilgų. Tiek toli dar nebuvo keliavęs, tad visai nuo koto nusivarė.

- Vėl! – sudejavo užkliuvęs už smilgos. – Vėl praeiti neduoda, maišos po kojų!
- Tu pats susimaišęs, – atsiliepė smilga. – Ramiausiai sau stoviu, tik tu baladojies.
- Ne baladojuos, o ieškau! – atšovė Nomas.
- Ko ieškai? – susidomėjo smilga.
- Dangaus!
- Dangaus?! – negalėjo patikėti išdžiūvėlė smilga. – Kokio dangaus?
- Žydro, – paaiškino Nomas. – Vakar netyčia nugirdau du gandrų šnekantis. Tai bent dangus, gyrė vienas, žydras kaip rugiagėlė, pamėgink... Ne, aš jau sotus dangaus, atsakė kitas. Ir kad sučepsės abu!... Supratau: čepsi, pasisotino – taigi gardumynas. Ir pa-traukiau ieškoti.
- Negi valgyti nebeturi? – nusistebėjo smilga.
- Turiu, bet pabodo tas pats ir tas pats, – pasiguodė Nomas. – Noriu kažko neragauto. Kai sugrįšiu namo – būsiu tik vienas skanavęs dangaus!
- Tai smaližius!... O kur jis padėtas – tas žydras skanėstas?
- Klausiau gandro, atsakė tiek: virš galvos... Tik reikia, kad niekas neužstotų. Bet kur tik einu – vis kas nors užgožia. Va ir dabar tavo kudlos, – skundėsi vabaliukas.
- Nori, pakelsiu tave, – pasiūlė smilga. – Ir čiupk tą gardėsį. Gal man gabalėlį duosi.
- Būtinai! – pažadėjo Nomas, įsikirdamas smilgai į nulenktą kuodą. Smilga išsitiesė ir iškėlė jį virš rasakilių, vėdrynų ir net rykštėnių.
- Na? – lyg juokais, lyg rimtai paklausė. – Jau smaližiauji?
- Tas krūmas nelabas! – vėl nusiskundė Nomas. – Tyčia užstoja, kad sau turėtų!

– Nejaugi? – atsiliepė žilvičio krūmas. – Kibk man į lapą, pakelsiu tave dar aukščiau. Turėkis pats tą dangų, negaila, nors visą sukirsk!

Jis palenkė ilgiausią vytelę ir pakėlė Nomą aukštyn. Šiam net akys apraibo: ten upelio vingis visai neregėtas, lieptas dar nematytas, o iš kur anas didžiulis akmuo?

– Na kaip? – paklausė žilvitis. – Atsikandai?

– Kaip atsikąsiu, – vos nepravirko Nomas, – jei beržas tyčia išsiskėtojo, dalintis nenori. Besotis!

– Na, na, na, – storu balsu sududeno beržas, – visur tau skriaudėjai. Tuoj paduosiu šaką, iškelsiu aukščiau visų medžių, ir sotinkis dangumi, kiek įsigeisi!

Jis nusvarino viršiausiąją šaką, ir vabalėlis pakilo į tokią aukštybę, kad kvapą užgniaužė! Apačioje jau plytėjo trys upelio lieptai, devyni vingiai, neregėti laukai ir nepažįstamas žydras ežeras!... Tik kurgi žydrasis dangus?

Jis atidžiai įsižiūrėjo į viršų. Lyg ir žydruoja, bet kiek betiestum letenėles ar ūselius – nieko neužčiuopsi.

– Jau gardauji? – pasiteiravo beržas.

– Dar ne...

– Vėl kas užstoja?

Šį kartą nebuvo kam suversti kaltės, tad Nomas pasijuto gana nepatogiai. Netgi kvailokai. „Tai juoksis, šaipysis visi, kas išlydėjo ir pakilojo!“ – pamanė ir tyčia garsiai sučepsėjo:

– Va! Jau atsikandau... Gana.

Beržas nuleido jį ant žilvičio, šis – ant smilgos, smilga – ant žemės. Tebeapsvaigęs nuo aukštumų Nomas kiek pakėksojo it šapą prarijęs, po to pasipurtė ir ėmė pustyti padus namo.

– O man? Atnešei bent gabalėlį? – priminė smilga.

– Ką čia neši, jei pats išspjoviau!

– Nejaugi? Taip negardus gardumynas?

– Fu! Už pelyną kartesnis, už rūgštynę rūgštesnis, – iš tikro nusispjovė Nomas.

– Tik laiką gaišau, vos sprando nenusisukau...

Susizgribęs padėkojo:

– Ačiū, kad pakėlėte. Visiems!

– O, prašom, prašom, negaila, – atsiliepė smilga, žilvitis, beržas ir kaip susitarę nusi-kvatojo.

Vabaliukas patraukė namo, ir vos sugrįžus, visi pripuolė klausinėti, kamantinėti:

– Na kaip? Ar tikrai žydras tas dangus? Ar saldus? Gal trapus? Tįsus? Daug atsikandai?

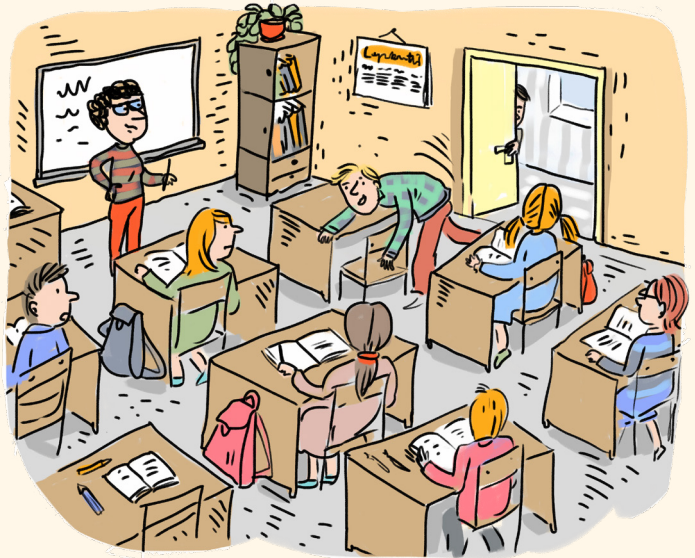
– Atsikandau... – numykė Nomas. Kiek patylėjęs subarė: – Jums tik smaližiauti. Verčiau pakeliautumėt, pasidomėtumėt – ten didžiulis akmuo neregėtas, už jo – trys lieptai, devyni vingiai, dar ežeras, už dangų žydras, ir kitos aukštesnės vertybės... Bet kur tau! Vien tik pilvas, vien ēdalas jums terūpi!...

1

Klausimai ir užduotys

1. Kiekvieną rytą susitinkate su klasės draugais mokykloje. Vieną rytą tas pats Jūsų draugas į klasę *įeina*, kitą rytą – *įpuola*, dar kitą rytą – *įsliūkina*. Kokios nuotaikos Jūsų draugas būna, kai jis *įpuola*, ir kokios, kai *įsliūkina*? Iš ko sprendžiate? Kuo skiriasi pasakymai *įeiti į klasę*, *įpulti į klasę* ir *įsliūkinti į klasę*?

Rekomendacijos mokytojui

Užduoties paskirtis – mokyti, kad mokiniai suvoktų, jog vaizdingu žodžiu galima perteikti ne tik veiksmą, vaizdą, bet ir vidinę žmogaus būseną. Galima su mokiniais pasvarstyti, pavyzdžiui, kuris pasakymas – *nusiminęs įėjo* ir *įsliūkino* – yra platesnės reikšmės? Kodėl?

Vaizdingu žodžiu ar pasakymu galima perteikti draugo nuotaiką, jausmus, emocijas. Jūsų perskaitytoje pasakoje vabalėlis Nomas daug keliauja. Atkreipkite dėmesį, kokiais vaizdingais žodžiais nusakoma vabalėlio kelionė, pavyzdžiui, *eiti* – *skintis*, *keliauti*, *praeiti*, *baladotis*, *patraukti*.

2. Naudodamiesi elektroniais *Sinonimų žodynu* (interneto prieiga <http://lkiis.lki.lt/sinonimu>) ir *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (interneto prieiga <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>) iš tekste minimų žodžių sudarykite sinonimų eiles šiems veiksams, daiktams ir požymiui nusakyti:

SINONIMAI

Sinonimai – tos pačios ar artimos reikšmės (vaizdingi) žodžiai ar posakiai.

Valgyti –

Kalbėti –

Juoktis –

Užstoti –

Gardumynas –

...

Rekomendacijos mokytojui

Užduoties paskirtis - mokytis naudotis elektroniniu *Sinonimų žodynu* ir plėsti mokinių aktyvų žodyną. Svarbu atkreipti dėmesį, po kiek sinonimų rado? Kiek jų realiai vartojama, žino jų reikšmę? Ar rado ir sudarė mokiniai savo pasirinkto žodžio sinonimų eilę?

Galimi atsakymai:

Valgyti – sotintis, smaližiauti, kąsti, kramtyti, krimsti, čepsenti, ėsti;

Kalbėti – šnekėti, byloti, sakyti, dudenti, klagėti, pasakoti, gražbyliauti, postringauti;

Juoktis – kvatoti, kikenti, krizenti, prunkšti, žvengti, prapliupti, šaipytis;

Užstoti – ginti, užtarti, gynioti;

Gardumynas – skanėstas, gardėsis, delikatesas.

3. Iš kiekvienos sinonimų grupės pasirinkite po 1–2 žodžius ir su klasės draugais pasvarstykite ir užrašykite, kada tinka juos vartoti. Pateikite savo pavyzdžių.

2

Pasakoje yra žodžių, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį dėl rašybos.

Klausimai ir užduotys

1. Naudodamiesi tekstu išrašykite ir sudarykite sunkesnės ir įsidėmėtinos rašybos žodžių diktantą klasės draugams.

leškau, išdžiūvėlė, ...

Rekomendacijos mokytojui

Svarbu, kad mokiniai išrašytų ne apskritai sunkesnės ir įsidėmėtinos rašybos žodžių, bet kad aktuales rašybos žodžių išrašytų iš teksto. Atkreiptinas dėmesys, kokius žodžius išrašė, kas aktualu, kiek žodžių sutapo.

2. Sudarykite Jums patiems įsidėmėtinos rašybos žodžių penketuką. Palyginkite jį su savo klasės draugų žodžių sąrašu. Kiek žodžių sutapo?

3

Kūrybinė užduotis

Įsivaizduokite, kad vaikią dieną kylate oro balionu. Kuo aukščiau kylate, tuo daugiau erdvės atsiveria prieš akis. Parašykite ne mažiau kaip 5–6 sakinius, kaip plėtėsi Jūsų matoma erdvė kylant oro balionu. Savo aprašyme vartokite erdvę nusakančius žodžius: *aukštyn, aukštėliau, aukščiau, aukščiausiai, toli, tolėliau, toliausiai, tolumoje, tolyn, kairėje, dešinėje, horizonte* ir kt.

